

บทพรรณนาโวหารในวรรณกรรมบันเทิงคดี: กรณีศึกษานวนิยายของทมยันตี

สิริวรรณ นันทจินกุล

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษาด้านการใช้คำ ประโยค และภาพพจน์ในบทพรรณนาโวหาร รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของการใช้ลีลาภาษาในบทพรรณนาโวหาร ทั้งนี้ได้ศึกษาข้อมูลจากนวนิยายของทมยันตี 4 เรื่อง ได้แก่ จิตตทเว จิตา ฉาน และมายา รวบรวมบทพรรณนาโวหารได้ 157 บท

ผลการวิจัยพบว่า ด้านการใช้คำ มีการใช้คำแสดงกิริยาอาการและการเคลื่อนไหว การใช้คำบอกสี และแสง การใช้คำบอกกลิ่น การใช้คำบอกเสียง การใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก การใช้คำซ้ำ คำซ้อน การซ้อนความ และการใช้คำหลาก ด้านการใช้ประโยค มีการใช้ประโยคสั้น (Attic sentence) ประโยคยาว (Isoractic sentence) ประโยคแบบโวหาร (Ciceronian sentence) และประโยคแบบบาโรก (Baroque sentence) ด้านการใช้ภาพพจน์ มีการใช้ภาพพจน์อุปมา (Simile) อุปลักษณ์ (Metaphor) ปฏิพจน์ (Rhetorical Question) ปฏิภาคพจน์ (Paradox) และสัญลักษณ์ (Symbol) ส่วนด้านบทบาทหน้าที่ของการใช้ลีลาภาษาในบทพรรณนาโวหาร พบว่ามีการใช้พรรณนาโวหารเพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ เพื่อพรรณนาตัวละคร เพื่อพรรณนาฉาก และบรรยายกาล และเพื่อพรรณนาเหตุการณ์ ซึ่งแต่ละวัตถุประสงค์มีลีลาการใช้ ภาษาหลายลักษณะ

Abstract

The objective of this research work was to study literary style in the use of words, sentences, and figures of speech in descriptions and their functions in description. The data were 157 descriptive passages drawn from four novels by Damayanti (Thammayanti): Chittadeva (Jittathewa), Chita (Jita), Jhana (Chan), and Maya.

It was found that the words used were those describing actions and movements, those describing color, qualities of light, scents, and sounds, and those describing emotions and feelings. There were words formed by repetition of a (usually monosyllabic) word, doublets formed of two words of similar meaning, words modified by phrases or clauses similar in meaning to the word modified, and the use of synonyms to avoid repetition of a word. The types of sentences were attic, isoractic, ciceronian, and baroque. The figures of

speech were similes, metaphors, rhetorical questions, paradoxes, and symbols. Regarding the functions of literary style in description, three purposes were found : to describe the characters, to describe the scenes and atmosphere, to describe the actions and events, and in each of these purposes, many styles were employed.

ความสำคัญของบทกวี

นวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีที่ถ่ายทอดลีลาการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ได้อย่างดียิ่ง หากผู้ประพันธ์มีศิลปะการใช้ภาษาได้อย่างยอดเยี่ยมก็จะแสดงลีลาภาษาที่โดดเด่นทำให้ผู้อ่านได้รับอารมณ์รส และเกิดจินตภาพตามที่คุณประพันธ์ประสงค์ โวหารการเขียนประเภทหนึ่งที่เป็นเครื่องบ่งชี้ความสามารถทางลีลาภาษาของผู้ประพันธ์นวนิยายได้ชัดเจน คือ พรรณนาโวหาร

พรรณนาโวหาร คือ การเขียนเป็นทำนองรำพัน กล่าวถึงสิ่งที่พบเห็นอย่างพิสดาร มักแทรกความรู้สึกของผู้เขียนไว้ด้วย เหมาะที่จะเขียนชมความงาม เขียนสดุดีคุณความดี มักนิยมใช้เขียนเพื่อให้เกิดมโนภาพ มักปรุ้งถ้อยคำให้มีรสดีขึ้น ต้องพยายามวาดภาพสิ่งที่กล่าวถึงด้วยตัวอักษรให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนว่าได้อยู่ในสถานที่นั้น และได้เห็นสิ่งนั้นด้วยตาของตนเอง รู้หลักการพรรณนาลักษณะส่วนรวม และลักษณะส่วนย่อย และแสดงความรู้สึกประกอบการพรรณนาต้องพยายามให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ด้วยสัมผัสทั้งปวง คือ ทั้งรูป รส กลิ่น เสียง (สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2525: 70)

ทมยันตีเป็นนามปากกาหนึ่งของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ เป็นผู้ประพันธ์นวนิยายที่มีชื่อเสียง ผลงานจำนวนมากได้รับความนิยมจากผู้อ่าน อาทิ คู่กรรม คำมั่นสัญญา ทวิภพ พิศवास เป็นต้น ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ทมยันตีมีผลงานนวนิยายหลายเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรม และได้รับความนิยมจากผู้อ่าน เช่น จิตา ขามิ ฉาน มายา และโชนวิ เมื่อผู้วิจัยได้อ่านผลงานเหล่านั้น เห็นว่าบทพรรณนาโวหารมีลีลาการใช้ภาษาที่สละสลวยงดงามอย่างยิ่ง ทำให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพ และเกิดอารมณ์รู้สึกตามเหตุการณ์ในเรื่องราวเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาวิเคราะห์ลีลาการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหารในวรรณกรรมบันเทิงคดี: กรณีศึกษานวนิยายของทมยันตี

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลีลาการใช้ภาษาด้านการใช้คำ ประโยค และภาพพจน์ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของการใช้ภาษาของบทพรรณนาโวหารในวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทนวนิยายของทมยันตี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบลีลาการใช้ภาษาด้านการใช้คำ ประโยค และภาพพจน์ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ในการใช้ภาษาของบทพรรณนาโวหารในวรรณกรรมบันเทิงคดี ประเภทนวนิยาย และนำผล

การศึกษาไปใช้เป็นแนวทางการสอนนิสิตทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา เกี่ยวกับการเขียนบทพรรณนาโวหาร และการศึกษาเชิงวิเคราะห์ลีลาภาษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประเภทพรรณนาวิเคราะห์
2. ข้อมูลทางการวิจัยนำมาจากบทพรรณนาโวหารจากนวนิยายของทมยันตี 7 เล่ม ได้แก่ จิตตะเทวะ 1 เล่ม จิตา 2 เล่ม ฉาน 2 เล่ม และมาया 2 เล่ม รวบรวมบทพรรณนาโวหารได้ 157 บท
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางการวิเคราะห์ลีลาภาษาในบทพรรณนาโวหาร ด้านการใช้ภาพพจน์ และบทบาทหน้าที่ของการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหาร ซึ่งผู้วิจัยได้แนวทางจากการประมวลความรู้ ความคิด เกี่ยวกับบทพรรณนาโวหาร จากเอกสารและงานวิจัย
4. ผู้วิจัยนำบทพรรณนาโวหาร 157 บท มาวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางที่ได้กำหนดกรอบความคิดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ด้านการใช้คำ

1. การใช้คำในบทพรรณนาโวหาร พบการใช้คำแสดงกิริยาอาการเคลื่อนไหว

ในลักษณะแรก คือ การใช้คำแสดงกิริยาอาการและการเคลื่อนไหว 1 อาการ แบบไม่มีคำขยายกริยา และแบบมีคำขยายกริยา เช่น

- 1.1 ไม่มีคำขยายกริยา

เขาเงยหน้าจากใต้**สะบัด**แขน**บิดคอ** ให้หายเมื่อยแล้ว**ก็ชะงัก**

(จิตา เล่ม 1: 52)

- 1.2 มีคำขยายกริยา

หญิงสาว**สะดุ้งวาม** จิตคล้ายถูกกระชาก**รุนแรง**...พรรณธราสุดลมหายใจ แล้ว**ค่อยๆ** ผ่อนโดยอัตโนมัติดา**ลับพริ้ม**เป็นปกติ (ฉาน เล่ม 2: 361)

ลักษณะที่สอง คือ คำแสดงกิริยาอาการและการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง เช่น

เราเป็นคนเดินตัวตรง**ก้าวยาวเร็ว**แบบทหาร...เราพยายาม**สะบัด**แขนทั้งสองข้างอยู่เรื่อย ๆ

(จิตตะเทวะ: 242)

มันเงยหน้าคำรามก้องยินดี ก่อนไปถึงมันพุ่งตัวเข้าถ้ำหลบแนบพื้น ปล่อยให้
พื้มันที่นอนหมอบคอยสองข้างถ้ำ โผนกระโจนชนกันเอง ...แม่่มองเหมือน
มองลูกเล็กที่เคยคลุ้มคลั่งได้เล่น อยู่บนตัว

(ฉาน เล่ม 1: 32)

2. การใช้คำในบทพรรณนาอาหาร พบการใช้คำบอกสีและรส

การใช้คำบอกสี มีวิธีการใช้คำบอกสีด้วยคำระบุสี และคำขยายสี ให้เห็นสภาพของสีที่
ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งในด้านความเข้มของสีและลักษณะของสี คำขยายสีที่แสดงความเข้มของสี และแสดง
ลักษณะของสีที่ทึบย่นตีไข่ เช่น อ่อน เจิดจ้า แปร๊ด ถ้ำ อม...แกม... ผ่อง จืด ฉาน ระเรื่อ น้อย ใส พรราว
กระจ่าง ทึบ มัว สะอาด สด นวล ลอย ยอโย หม่น จาง เหลือง ละมุน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

ผิวคล้ายสีเขียวแกมคราม...ยังคงสีเขียวใส สะอาด (มลายา เล่ม 1: 36)

ผลเปิดสนิทเป็นทางยาวสีแดงระเรื่อ (ฉาน เล่ม 2: 405)

นอกจากนี้ยังมีการใช้คำบอกสีด้วยการเปรียบเทียบ เช่น

ลึกเข้าไปกันด้วยตารางไม้สีโอ๊ก*อ่อน (จิตา เล่ม 1: 1)

ลำแสงสุดท้ายกำลังเลื่อย แสงสีกุหลาบแก่ขึ้น (ฉาน เล่ม 1: 3)

หมู่ไม้โปร่งตา ใบเขียวอ่อน-แก่คล้ายคล้ายหยก ... (มลายา เล่ม 2: 419)

นอกจากนี้ยังใช้คำซ้ำเป็นคำขยายสี เช่น นวล ๆ ดำ ๆ มัว ๆ ยิบ ๆ จาง ๆ หม่น ๆ
ตัวอย่างเช่น

มีแต่เมฆลอยผ่านเป็นสีขาวมัว ๆ (ฉาน เล่ม 1: 234)

เล็บขาวสะอาด ใต้เล็บเขียวจาง ๆ (มลายา เล่ม 1: 7)

ส่วนการใช้คำบอกแสง พบการใช้คำบอกแสงที่แสดงในด้านปริมาณและลักษณะของ
แสง ทั้งแสงจากธรรมชาติ และแสงของวัตถุ ทั้งที่สีฉ่ำภาพเจิดจ้า สดใส เป็นประกาย และสลัวราง
มืดมิด เช่น

ด้านหนึ่งเป็นโต๊ะหมู่หมู่ไฟแพรวพราว เทียนแท่งสว่างแวววาม
(จิตา เล่ม 1: 52)

ต้นไม้ไม้ที่บรกก มีแสงสว่างมัวๆ ...แสงสว่างกระจ่างตา นวลเย็นสบาย
(ฉาน เล่ม 1: 42)

* สีโอ๊ก โอ๊ก ชื่อไม้ต้นหลายชนิดในสกุล *Quercus* วงศ์ *Fagaceae* เนื้อไม้ใช้ทำเครื่องเรือน (อ. Oak) (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1400)

นอกจากนี้พบคำบอกแสงที่แสดงความเคลื่อนไหวของแสง เช่น

เสียงดนตรีจากเครื่องขยายเสียงดังลั่น ไฟกะพริบระยิบระยับวาววาว

(มายา เล่ม 1: 189)

คำบอกแสงที่ไม่แสดงความเคลื่อนไหวของแสง เช่น

เงาแดดที่ช่วยให้ภาพสวนมีชีวิตลงจนสิ้นเงาทึบที่มืดจะโรยตัว

(มายา เล่ม 1: 99)

พบคำบอกแสงด้วยการเปรียบเทียบลักษณะของแสงกับวัตถุที่มีแสง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการตามภาพที่ผู้เขียนแสดงไว้ เช่น

ลำแสงราวไฟฉายพุ่งโพล่งสู่ท้องฟ้า...ดวงไฟกลมเป็นประกายดุจดาวประกายพริ้ว
ลอยสว่างกระจ่างตาทุกคนหนึ่งทิวเขา

(จิตา เล่ม 2: 405)

หากเป็นความมืด พบการเปรียบเทียบกับม่านสีดำมาปกคลุม หรือ ราวด้วยน้ำหมึกดำ เช่น

ในความมืดดูม่านทึบคลุมปิดทุกหนทุกแห่ง (มายา เล่ม 2: 248)

จู่ ๆ แสงนั้น ก็ดับหาย คราวนี้ห้องทั้งห้องมืดยิ่งมืดราวกับจู่ ๆ มีม่านดำเข้า

ครอบคลุม

(จิตา เล่ม 1: 29)

ทมยันตีใช้คำบอกแสงที่แสดงความเข้มของแสง เช่น มืด สลัว เลือน มัว โพล่พลั ครึ้ม จรัส สว่าง เจิดจ้า ใช้คำบอกแสงที่แสดงความเคลื่อนไหว เช่น ประกายระยิบ สว่างวาม แพรวพราย แว่ววาม ยะยับ วะวับ วับแวม วาบปลาบ ระยิบระยับ พรายแสง เลื่อมพราย วะวิบวะวับ วะวาม วาบเจิดจ้า ระยับเรืองรอง กะพริบ แพรวพราย ส่วนคำบอกแสงที่ไม่แสดงความเคลื่อนไหว เช่น นวล เรือง สว่างนวล นอกจากนี้ยังมีคำแสดงอาการของแสง เช่น สาดส่อง พาด แลบ ส่อง วูบ เจิดจัน ฉายฉาน ฉาบฉาย จับ อาบฉาดพุ่ง

3. การใช้คำในบทพรรณนาโวหาร พบการใช้คำบอกกลิ่น

มีการใช้คำบอกกลิ่นทั้งคำระบุกลิ่น ลักษณะของกลิ่น และปริมาณของกลิ่นของสิ่งนั้น ทั้งกลิ่นจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ กลิ่นจากสิ่งประดิษฐ์ เช่น รูปเทียน

นอกจากนี้ยังใช้คำบอกลักษณะการเคลื่อนที่ของกลิ่น เช่น

กลิ่นหอมจางๆ พุ้ง เรายิ่งนึกอยู่นานกว่าจะนึกได้ว่ากลิ่นดอกบัวไม่ใช่กลิ่นรูป

(จิตตเทวะ: 132)

ทุกช่องทางประติมานพระพุทธรูปทุกสมัยและเครื่องบูชาครบครัน กลิ่นดอกไม้
และควันธูปหอมเสมือนจะอบร่ำห้องให้อวลกลิ่นอยู่เป็นนิตย์

(ฉาน เล่ม 2: 331)

หมยันตีใช้คำบอกกลิ่นทั้งกลิ่นดอกไม้ซึ่งเป็นสิ่งธรรมชาติ กลิ่นดอกบัว กลิ่นกรุ่น (ดอกมะลิ)
กลิ่นหอมเย็น (ดอกพุทธรักษา โมก รสสุคนธ์ พุดลา) หอมหวาน หอมหวาน และกลิ่นธูปเทียนซึ่งเป็น
วัตถุที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจากวัสดุริยธรรมชาติ เช่น หอมอวล กลิ่นหอม (เทียนกำยาน) หอมผงแก่นจันทร์
คำบอกกลิ่นจากมนุษย์ เช่น กลิ่นควาเลียด นอกจากนี้ยังใช้คำบอกลักษณะการเคลื่อนที่ของกลิ่น เช่น พุ้ง
อวล กรุ่น โยยขาย อวลกลิ่น หอมตลบ กำจายกลิ่น คละคลุ้ง กำจายกรุ่น

4. การใช้คำในบทพรรณนาอาหาร พบการใช้คำบอกเสียง

กล่าวคือ ใช้คำบอกเสียงทั้งระบุประเภทเสียง ลักษณะของเสียง และปริมาณของเสียง
หมยันตีใช้คำบอกเสียง แสดงเสียงจากธรรมชาติ อาทิ คำบอกเสียงของฟ้า เช่น กระหึ่ม คำรน คำราม
เลื่อนลั่น กึกก้อง ครื้นครั่น ลั่นครืน คำบอกเสียงของลม เช่น หวีวหู่ หวีวู๋ ภูฏกริ้วว คำบอกเสียงของน้ำ
เช่น ซ่า ครึกโครม คำบอกเสียงของสัตว์ เช่น ร้องกระหึ่ม ดังก้องกัมปนาท เสียงคำรามสะเทือน สะท้าน
คำรามก้อง สะท้านสะเทือน เข็งแซ่ (ฝูงนก) คำบอกเสียงของคน เช่น ไล นุ่ม เสนาะ เบา นุ่มนวล ห้าว
แหบ ต่ำ เฮ ดังลั่น พึมพำ ซุบซิบ กังวาน จ้อกแจ้ก นอกจากนี้ยังมีคำบอกเสียงแสดงเสียงจากสิ่งของ เช่น
โครม (เสียงรถยนต์ชนกัน) เสนาะวังเวง หวานวิเวก (เสียงดนตรี) กังวาน กรุ่งกริ่ง (ระฆังแก้ว) เช่น

แม้ไม่มีเมฆหมอกใด ๆ หากจะมีเสียงครื้นครั่นราวกับจะตอบข้อความใด
บางอย่าง

(มลาย เล่ม 1: 42)

ผ้าขาว ๆ พันตัวไม่ปลิวสัณนิทเลย เสียงลมหวีวหู่แรงกว่าทุกครั้ง

(ฉาน เล่ม 1: 155)

เสียงดนตรีเบาไกลจนเลื่อนไกลหวานวิเวก...ตำนานได้ถูกขับขานขึ้นแล้ว
เสียงนุ่มเสนาะของบุรุษกังวานสะท้านสะเทือน

(มลาย เล่ม 2: 248)

5. การใช้คำในบทพรรณนาอาหาร พบการใช้คำแสดงอารมณ์และความรู้สึก

ผู้เขียนใช้คำแสดงอารมณ์ และความรู้สึกทางบวก กล่าวคือ ความรู้สึกในทางมีความสุข
พึงพอใจ และสบายกายสบายใจ ที่มีต่อรูปธรรมตามประสาทสัมผัสทั้งห้าของมนุษย์ ได้แก่ จมูก หู ตา
ลิ้น สัมผัส เช่น สวย งดงาม สง่า ขำขัน ขบขัน เย็น สบาย นุ่มนวล น่าดู น่าชื่น เบา
นอกจากนี้ยังใช้คำแสดงอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อนามธรรม สภาพจิตใจ เช่น ความรัก ความมั่นใจ เต็มตื่น
สดไส สงบ ประโลมใจ นุ่มนวล อ่อนโยน ความว่าง ภูมิใจ เยือกเย็น นิ่มนวล ปลายปลื้ม เย็นฉ่ำ ซาบซ่าน

โปร่ง เคลิ้ม เมตตา ฉ่ำชื่น ผู้เขียนใช้คำอธิบายความรู้สึกในเชิงรูปธรรมมาใช้กับความรู้สึกในเชิงนามธรรม เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกเช่นนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เย็น ฉ่ำ นุ่มนวล นิ่มนวล เบา เยือกเย็น ฉ่ำชื่น เช่น

และแล้วกระแสนั้นก็อวลซามซ่านเย็นสบาย (จิตา เล่ม 1: 86)

เสียงนุ่ม ๆ ทรงอำนาจ แจ่มใส ชัดเจน เธอเย็นนิ่งฟัง จิตเคลิ้มเป็นสุข

(มายา เล่ม 1: 215)

น้ำแปลก จารวีเต็มตื่น ยากร้องให้ขึ้นมาทันควัน "หม่อมมีรักจี"

(จิตา เล่ม 1: 94)

ผู้เขียนใช้คำแสดงอารมณ์และความรู้สึกทางลบอย่างตรงไปตรงมา เป็นคำแสดงความรู้สึกเป็นทุกข์ เศร้า เสียใจ ในสภาพที่ไม่พึงพอใจ ทั้งทางกายภาพและทางจิต เช่น คำแสดงอารมณ์น่าเบื่อ รำคาญ ก้าว โกรธ ฉุนเฉียว วง อารมณ์หงุดหงิด ดูแคลน ห้วน เยาะหยัน อึกอัด เศร้าโศก ร้าวราน แผลงสลาย เครื่องเคียด ใช้คำที่ระบุสภาพทางกายภาพ เช่น ขนลุกชู ลำคอตีบตัน ขา สะท้านภายในอก นอกจากนี้ยังใช้คำนามธรรมบ่งชี้อารมณ์ความรู้สึก เช่น โดดเดี่ยว เดียวดาย บีบรัด เย็นยะเยือก เช่น

บุรุษในชุดพระราชทาน ก้าวลงจากรถอย่างฉุนเฉียว ...บัดนี้ด้วยอะไรก็ตาม
ความหนาวยะเยือกสะท้านลึกเข้าไป จึงต้องเขม้นสายตา มืด เยียบ วังเวง
เย็นยะเยือก ความเย็นทำให้ผิวสัมผัสขนลุกชู ขณะเดียวกันก็สะท้านถึง
ภายในอก (มายา เล่ม 1: 94)

ใจของผู้เป็นแม่ย่อมแผลงสลาย ทุกคนหากรู้ว่าลูกน้อยจะต้องจากไป...
อาการสะอึก อยู่ในอกเจ็บร้าวไปทั่ว ลำคอตีบตัน มนุษย์เจ็บทางใจที่สุด
จะกลับนิ่งชา เจ็บทางกายที่สุดก็จะโคม่า (จิตา เล่ม 2: 566)

นอกจากนี้หม่อมยังใช้คำแสดงอารมณ์และความรู้สึกแบบกลางในเชิงความรู้สึกแปลกใจ สงสัย เช่น แปลก แปลกใจ แปลกตา พิศวง ไร้อารมณ์ ประหลาดใจ และใช้คำกริยาเพื่อแสดงความรู้สึกแปลกใจ สงสัย เช่น นิ่งงัน เฉยเมย เช่น

ทศพรหันมองภรรยาสีหน้าพิศวง (จิตา เล่ม 1: 29)

ดวงหน้าหาที่ติไม่ได้ ทว่าเฉยเมย ไร้อารมณ์เกือบเป็นตุ

(มายา เล่ม 1: 56)

6. การใช้คำในบทพรรณนาโวหาร มีการใช้คำซ้ำหลายลักษณะ

ใช้คำซ้ำที่มีเครื่องหมายไม้มักกำกับ สื่อความหมายในทางเน้นหนัก เพิ่มความเข้ม เพิ่มความรู้สึกให้ชัดเจน เช่น

ความทรงจำร้าวราน เราจำผู้หญิงเก่งๆ ได้

(จิตตเทวะ: 13)

โค้งตรงเส้นมุมปาก มีลักษณะเหยียดๆ เหยาะๆ ในส่วนลึก

(ฉาน เล่ม 2: 254)

คำซ้ำใช้ไม่มกลือความหมายในทางลดลง ไม่แน่นอน ไม่กำหนดชัด

ในความรู้สึกเลื่อนๆ ของคนที่นั่งคู่กับคนขับได้ยินเสียงแว่วๆ

(มายา เล่ม 1: 49)

โคมไฟบนโต๊ะอันสว่างจับบนกระดานขาวกลายเป็นสีเขียวหม่นๆ

(มายา เล่ม 1: 2)

คำซ้ำใช้ไม่มกลือความหมายบอกจำนวนมากกว่าหนึ่ง และสื่อความหมายแบ่งแยกแต่ละ ทีละ เป็นระยะๆ เช่น

กระแสน้ำทำให้รำคาญ ความคิดสะดุดเป็นห้วงๆ ดุจไฟดับๆ เบิดๆ

(จิตา เล่ม 1: 41)

การใช้คำซ้ำที่ไม่มีไม่มกล ลักษณะนี้ไม่ใช่คำนั้นซ้ำในทันที จะมีคำหรือข้อความอื่นมาคั่นเป็นระยะ เน้นสื่อความหมาย ชัดเจน หนักแน่น เช่น

แรงจันตโยกจะปลิวตก ผมรุงรังพันหน้า พันตา จนเจ็บ เรากลัว เราร้องไห้

แต่เราไม่กล้าแม้แต่จะยกมือป้ายน้ำตา

(จิตตเทวะ: 21)

7. การใช้คำในบทพรรณนาโวหาร มีการใช้คำซ้อนและใช้การซ้อนความ

การใช้คำซ้อนทั้งการซ้อนความหมายและการซ้อนเสียง เช่น การใช้คำซ้อน ความหมาย

อารมณ์เย็นฉ่ำ สบายๆ ไม่เหมือนความเย็นของเครื่องปรับอากาศ...ครั้นลอย

ไปแสงสว่างจะจรัสขึ้น

(จิตตเทวะ: 901)

หากจาวรีและทศพร ขยับตัวเล็กน้อย ...หลังเหยียดตรง...ประกายกล้าแข็ง

(จิตา เล่ม 1: 118)

การใช้คำซ้อนเสียง เช่น

ริมฝีปากแดงย้อย แยมยิ้ม อัมเอิบ

(จิตา เล่ม 1: 101)

ด้านหนึ่งเป็นโต๊ะหมู่บูชาไฟแพรวพราว...เทียนแท่งแสงแวววาม

(จิตา เล่ม 1: 52)

ส่วนการซ้อนความ ผู้เขียนใช้ข้อความที่สื่อความหมายเหมือนกันมาเขียนขยายกันเพื่ออธิบายความหมายให้ชัดเจนขึ้น เช่น

ดวงหน้าคม ขริบ เลยเมย ที่ทำไม่ไยดีต่อสิ่งรอบตัว

(มายา เล่ม 1: 53)

เป็นความเย็นแบบละอองขึ้นๆ เป็นฝอยละเอียดมาก

(จิตตเทวะ: 90)

8. การใช้คำในบทพรรณนาโวหาร เป็นการใช้คำหลากหลาย กล่าวคือ การใช้คำที่มีรูปเขียนต่างกัน แต่สื่อความหมายถึงสิ่งเดียวกัน เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซาก และยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ผู้อ่านด้วย เช่น

เป็นคนแก่นี่คือมหาฤๅษี...อาการพูดละม้ายคนมีอายุ ส่วนนวนวิธีพูดเหมือน
คนมีอายุทุกอย่าง (จิตตเทวะ: 268)

สตรีวัยชราสั้นตลอดร่าง ดื่อกเตอร์สัทมนเฝ้ามองอย่างสนใจยิ่ง ...
ผู้มากด้วยวัยเหี่ยวซีม...ผู้มากด้วยวัยมีอาการกระตุก ...จะเห็นได้
อย่างไรก็สุดแต่ คุณยายสิ้นระริก (ฉาน เล่ม 2: 285)

ด้านการใช้ประโยค

1. ในบทพรรณนาโวหาร พบบทการใช้ประโยค 4 ลักษณะ:

1.1 ประโยคสั้น คือ การเขียนประโยคความเดียว ซึ่งแต่ละส่วนประกอบของประโยค อาจมีส่วนขยายหรือไม่ก็ได้ ในบทพรรณนาโวหารพบประโยคสั้น เพื่อกล่าวถึงฉาก ธรรมชาติ และอาคารสถานที่ พฤติกรรมของตัวละคร ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร อารมณ์และความรู้สึกที่ไม่ซับซ้อน เพื่อสื่อความให้เข้าใจเรื่องราวมากกว่าเน้นให้เห็นภาพ เช่น

ห้องกลางใหญ่ด้านหน้าจัดเป็นที่รับแขก (จิตา เล่ม 1: 1)

บรรยากาศรอบด้านพลันเงียบสงบ...แพทย์หญิงอนงค์คล้มมือลง

(มายา เล่ม 1: 1)

1.2 ประโยคยาว มีการเขียนที่ใช้ประโยคหลายความหรือประโยคความรวมมีเนื้อหา คล้อยตาม ขัดแย้งกัน หรือเป็นเหตุเป็นผลแก่กัน ทั้งนี้ระบุคำเชื่อม และไม่ระบุคำเชื่อม เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพ รับรู้เหตุการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก ของตัวละครอย่างต่อเนื่อง จนจินตนาการเรื่องราวได้ตามที่ผู้เขียน ต้องการ เช่น

จิตาลดมือลงจากหัวเข่า หากยังขัดสมาธิ (จิตา เล่ม 1: 41)

เสียงคล้ายฟ้าครืนครืนไกลๆ จากนั้นก็สะท้อนห่างไปทุกที และแล้ว
ทุกอย่างก็พลันเงียบ (มายา เล่ม 1: 125)

1.3 ประโยคยาวแบบโวหาร ผู้เขียนใช้ประโยคหลายความ และความซ้อน มีการอธิบาย รายละเอียดต่างๆ ที่ละตอนจนเนื้อหาสมบูรณ์ ลักษณะใจความประโยคต้องตีความไม่กล่าวอย่าง ตรงไปตรงมา เช่น

มนุษย์ก็เหมือนเทียนมีเปลวไฟแห่งความทุกข์เผาตน มีน้ำตาเทียน หยาดหยด
หล่อเลี้ยงไม่ขาดสาย มนุษย์ก็เหมือนรูปเภาใหม่เป็นแก้วรุลี บางคนก็ทิ้ง
กลิ้งกระจาย หมดรูปหากไม่หมดควันหอม

(จิตา เล่ม 1: 68)

1.4 ประโยคแบบบาโรก ผู้เขียนใช้ประโยคที่มีลักษณะขาดดุล หรือลักษณะ
คู่ขนาน อาจมีการเพิ่มพูนเนื้อความในประโยคให้คลี่คลายขยายไปสู่อีกประโยคหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อ
ให้คติข้อคิดแก่ผู้อ่านโดยค่อยๆ ให้ผู้อ่านฉุกฉิดหรือคิดตามเป็นลำดับ นอกจากนี้ใช้ประโยค
แบบบาโรกเพื่อให้ผู้อ่านค่อยๆ จินตนาการภาพที่ผู้เขียนต้องการ เช่น

จะว่าเห็นฤๅใช่เห็นเพราะมีกระจำงแกตา จะว่ามิเห็นย่อมมิใช่ เพราะภาพดำ
เป็นเงาปรากฏ 'ภายใน' ปราสาทองค์กลางบนแท่นหิน... ฤๅเทวะกับเทวนารี
ประทับนั่ง หนึ่งนั้นบุรุษนุ่งรูปทรงนั่งเหยียด หัตถ์ตรง ส่องดงาม ไม่ไหวติง
ท่ามกลางหมอกควันเครื่องบูชา หนึ่งนั้นสตรีแนบเพราะแม้จะนั่งแบบเดียวกัน
หากเงาแห่งรูปทรงอรชรบอบบางเพรียระง

(มลายา เล่ม 2: 249)

ด้านการใช้ภาพพจน์

ในบทพรรณนาโวหาร ทมยันตีใช้ภาพพจน์ อุปมา อุปลักษณ์ ปฏิปุจฉา ปฏิภาคพจน์
และสัญลักษณ์ ดังนี้

1. อุปมา เป็นโวหารเปรียบเทียบของสองสิ่ง ทมยันตีใช้อุปมาเพื่อพรรณนาฉากหรือ
บรรยากาศของเรื่อง เช่น

ในแสงมีประกายเยะยิบ เลื่อมรุ่ง เสมือนไข่มุก (จิตา เล่ม 1: 5)

บนพื้นเมฆขาวของใยคล้ายพรหม (ฉาน เล่ม 2: 527)

นอกจากนี้มีการใช้อุปมาเพื่อพรรณนาตัวละคร หรือบุคคล ทั้งด้านกายภาพและ ความรู้สึก
นึกคิด เช่น

เมื่อครู่ผิวหน้ายังเรียบ ดึง ขาว เหมือนผ้าแพรขึงตึงตึง

(จิตตเทวะ: 192)

ท้ายสุดสามเสียงประสานกึกก้องยาว...นาน...ปานหัวใจแหลกสลาย

(ฉาน เล่ม 1: 33)

2. อุปลักษณ์ เป็นการกล่าวเปรียบเทียบเป็นนัยให้เข้าใจเองไม่กล่าวตรงๆ การเปรียบเทียบว่า “เป็น” หรือ “คือ” ความหมายลึกซึ้งกว่าอุปมา เช่น

หากความทุกข์เป็นไฟ ไฟนั้นได้แผดเผามนุษย์ให้ทรมานถ้วนหน้า **หากหัวใจ**
เป็นเจดดิน ดินก็แตกกระแทงรานร้าวร้าวซ่นลึกลับ

(จิตา เล่ม 2: 385)

3. ปฏิปุจฉา เป็นคำถามที่มีได้หวังคำตอบ ทมยันตีใช้ปฏิปุจฉาเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิดถึง เกิดความรู้สึกและอารมณ์ร่วมไปกับตัวละครหรือเหตุการณ์ในเรื่อง เช่น

เธอไม่ต้องการ ‘อะไร’ อย่างนั้น อะไร...ที่เธอไม่รู้่ว่าดีหรือร้าย หาก...
เธอเลือกได้หรือเล่า ?

(จิตา เล่ม 1: 62)

4. ปฏิภาคพจน์ ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ทมยันตีใช้ภาพพจน์นี้เพื่อให้อ่านเกิดความ รู้สึกแปลกใจจนสงสัย เช่น

แพทย์หญิงอนงค์คล้ายจะยืนอยู่ระหว่างเส้นขอบฟ้าลิบๆ ระหว่าง
ความนวลอำไพพิลาส และความมืดดุน้ำหมึก

(มายา เล่ม 1: 95)

5. สัญลักษณ์ การใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจใช้รูปธรรมแทนสิ่งที่เป็นนามธรรมหรือ ใช้รูปธรรมเช่นเดียวกันได้ เช่น

เพียงเห็นชายผ้าเหลือง ทุกคนก็กราบลงท่ามกลางความหนาแน่นของผู้คน

(จิตา เล่ม 1: 113)

ชายผ้าเหลือง ในที่นี้หมายถึง พระภิกษุ พระภิกษุในพุทธศาสนาครองจีวรผ้าสีเหลือง พระภิกษุสาวกของพระพุทธองค์ เผยแผ่ศาสนาแทนพระพุทธเจ้า

ผู้วิจัยพบว่าทมยันตีแสดงบทบาทหน้าที่ของการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหารว่ามี วัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่อพรรณนาตัวละครหรือบุคคลทั้งลักษณะทาง กายภาพ และอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ทั้งความรู้สึกทางบวก ทางลบ และเป็นกลาง ประการที่สอง เพื่อพรรณนาฉากและบรรยากาศของเรื่อง ทั้งฉากที่เป็นธรรมชาติ และที่เป็นอาคารสถานที่ และประการที่สาม เพื่อพรรณนาเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ทั้งนี้ทมยันตีมีการใช้คำแสดงกิริยาอาการ และความเคลื่อนไหว คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก ใช้คำบอกสี บอกกลิ่น บอกแสง คำซ้ำ คำซ้อน การซ้อนความ การหลกคำ มีการใช้ประโยค 4 ลักษณะ ได้แก่ ประโยคสั้น ประโยคยาว ประโยคยาวแบบโวหาร และประโยคแบบบาโรก มีการใช้ภาพพจน์ อุปมา อุปลักษณ์ ปฏิปุจฉา ปฏิภาคพจน์ และสัญลักษณ์

อภิปรายพล

1. พรรณนาโวหารมีลีลาการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ ผู้เขียนบทพรรณนาโวหารต้องสรรคำที่ให้อ่านรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัส ดังนั้นผู้เขียนต้องมีวงศัพท์เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จำนวนมากเพียงพอที่จะคัดสรรนำมาใช้ได้อย่างดี นอกจากนี้ยังต้องเรียบเรียงคำด้วยการผูกประโยคลักษณะที่เหมาะสม ทั้งประโยคสั้น ประโยคยาว ประโยคยาวแบบโวหาร และประโยคแบบบาโรก อีกทั้งต้องเลือกใช้ภาพพจน์ได้อย่างเหมาะสม สื่อความหมายได้ตามที่ผู้เขียนต้องการและผู้อ่านเข้าใจได้แจ่มแจ้ง นอกจากนี้การใช้ลีลาการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหารมีวัตถุประสงค์สามประการคือ พรรณนาตัวละคร พรรณนาฉาก และบรรยายกาล และพรรณนาเหตุการณ์ เมื่อผู้เขียนใช้ลีลาการใช้ภาษาดังกล่าวได้เหมาะสม จึงเกิดบทพรรณนาโวหารที่มีคุณภาพดี ผู้วิจัยเห็นว่า ทมยันตีเขียนบทพรรณนาโวหารได้ดีมาก

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับลีลาการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหาร สอดคล้องกับลักษณะการใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพซึ่งมีผู้วิจัยเรื่องเหล่านี้ ได้แก่ ดลฤทัย ขาวดีเดช (2540) ทำวิจัยเรื่อง “ภาษาจินตภาพในเรื่องของอัศศิริ ธรรมโชติ” กนกพร จันทรมงคล (2540) ทำวิจัย “วิเคราะห์คำสร้างภาพจากหนังสือพิมพ์รายวัน” อภิรัตน์ โมทนียชาติ (2547) ทำวิจัยเรื่อง “การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายของ ปิยพร ศักดิ์เกษม” และ พยารว เขตกลาง (2549) ทำวิจัยเรื่อง “การใช้ภาษาในข่าวกีฬาจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ” กล่าวคือ การใช้ภาษาสื่อจินตภาพมีการใช้คำที่ให้รายละเอียดแห่งสี แสง เสียง กลิ่น รส กิริยาอาการและการเคลื่อนไหว คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างชัดเจน มีการใช้คำซ้ำ คำซ้อน คำหลาก มีการผูกประโยคหลายลักษณะ ประโยคสั้น ประโยคยาว ประโยคยาวแบบโวหาร และประโยคแบบบาโรก นอกจากนี้มีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ ปฏิพจน์ ปฏิภาคพจน์ และสัญลักษณ์

3. บทพรรณนาโวหาร เป็นการเขียนเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ และเป็นลีลาหนึ่งที่เป็นเสน่ห์ของวรรณกรรมบันเทิงคดีซึ่งผู้เขียนวรรณกรรมประเภทนี้ ต้องใช้ลีลาลักษณะนี้สร้างความประทับใจให้อ่าน หากนักเขียนใหม่หรือผู้เริ่มฝึกเป็นนักเขียนได้ศึกษาลีลาการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหารและฝึกฝนให้ชำนาญจะสร้างงานเขียนของตนให้น่าอ่านและน่าประทับใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาลีลาการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหารจากนวนิยายเชิงธรรมะของทมยันตี ดังนั้นควรศึกษา ลีลาการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหาร จากนวนิยายแนวโรแมนติกและแนวจินตนาการของนักเขียนท่านนี้ ซึ่งจะพบลักษณะการใช้ภาษาอื่น ๆ ที่น่าสนใจ

2. ควรศึกษาลีลาการใช้ภาษาในบทพรรณนาโวหารของนักเขียนอื่น เช่น กฤษณา อโศกสิน ว.วินิจฉัยกุล

บรรณานุกรม

- กนกพร จันทรมงคล. 2540. "คำสร้างภาพจากหนังสือพิมพ์รายวัน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดลฤทัย ขาวดีเดช. 2540. "การใช้ภาษาจินตภาพในเรื่องสั้นของ อิศศิริ ธรรมโชติ." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทมยันตี. 2546. **จิตา เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- , 2546. **จิตา เล่ม 2.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- , 2546. **ฉาน เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- , 2546. **ฉาน เล่ม 2.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- , 2546. **มายา เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- , 2546. **มายา เล่ม 2.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- , 2548. **จิตตเทวะ.** กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- เพียรวิ เขตกลาง. 2549. "วิเคราะห์การใช้ภาษาในข่าวกีฬาจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2539. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม: ภาพพจน์ ไวยากรณ์ และกลการประพันธ์.** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- , 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สุริวงค์ พงษ์ไพบูลย์. 2525. **การเขียน.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อภิรัตน์ โมทนียชาติ. 2547. "การใช้ภาษาเพื่อสื่อจินตภาพในนวนิยายปิยะพร ตักดีเกษม." วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.